
ОСВІТА

УДК [378:330.341.1]:303.43

Л. І. Федулова, д-р екон. наук,
завідувач відділу,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ У СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Анотація. Розкрито сутність та особливості концепції «потрійна спіраль» і визначено роль університетів у ній на прикладі провідних вузів. Проаналізовано проблеми розвитку підприємницької активності українських університетів і запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: концепція, потрійна спіраль, університет, інноваційний розвиток, підприємницька організація.

Вступ. Одна із ключових проблем України на шляху до економічного зростання полягає у відсутності в національній економіці організаційних механізмів, які б дозволили швидкими темпами вирішити завдання переходу до інноваційної економіки. У країні відсутнє інноваційне середовище, що сприяло б виникненню та комерціалізації інноваційних ідей; нерозвиненою є законодавча база у сфері інноваційної діяльності. Отже, не сформована інноваційна система нового типу, яка б поєднувала відповідні інституції в їх прагненні здійснити модернізацію національної економіки на якісно новій основі. Практика багатьох країн показує, що одне із провідних місць у даній системі повинно належати університетам. Переконливим є положення, що тільки молоді високоосвічені люди здатні побудувати нову економіку.

У науковому доробку вітчизняних авторів вкрай мало публікацій [1, 2], присвячених ролі університетів, а особливо їх наукового потенціалу в забезпеченні інноваційного прориву країни в напрямі реалізації сучасних пріоритетів розвитку науки і технологій. У Росії зазначена тематика активізувалася після виходу в світ перекладу наукової праці «Потрійна спіраль» (triple helix) Генрі Іцковіца [3]. Зокрема, заслуговують на увагу ті із них, що розкривають проблеми кількісного аналізу в моделі потрійної спіралі [4], розвитку взаємодії університету і влади при генерації наукоємного бізнесу [5], механізмів формування нового інноваційного середовища [6].

Сучасна економіка розвивається в напрямку, де виробництво доданої вартості все більшою мірою концентрується в ланках глобального «ланцюжка», що є носіями спеціальних знань. Еволюціонують зовнішні стосовно науки й інновацій умови, головними з яких є перехід до постіндустріальної економіки (економіки знань), глобалізація й поява нових форм організації економічної й наукової діяльності. В одних країнах інститути, включені в процес виробництва нового знання,

оформлені у вигляді університетів, в інших вони являють собою систему академічних організацій. У результаті таких змін у структурі економіки й суспільства держава вже не може відігравати домінуючу роль в інноваційному розвитку, оскільки вона не здатна створювати знання, хоча й відповідає за організацію їхнього виробництва в тому ступені, у якому знання є суспільним благом. Формується нова модель інноваційної системи, відмінна як від моделі національної інноваційної системи, у якій головним двигуном інновацій були фірми [7], так і від моделі «трикутника» Г. Сабато [8], що виходить із домінантної ролі держави в процесі інноваційного розвитку [9].

Постановка задачі. З цих позицій постає завдання розкрити особливості та роль університетів у національному господарстві та визначити передумови і проблеми реалізації концепції «потрійної спіралі» в Україні, що визначає мету даної статті.

Результати. Для обґрунтування ролі освіти, а конкретно — дослідницьких і підприємницьких університетів в активізації процесів становлення інноваційної економіки, слід нагадати, що головним досягненням США ХХ-го століття американські фахівці називають не політ на Місяць, не Інтернет і навіть не персональний комп'ютер, а створення національної інноваційної системи. Їхня система настільки ефективна, що як пилосос всмоктує кращі розробки з інших країн. Одну із причин цього феномену і дає у своїй книзі професор Стенфордського університету Генрі Іцковіц (Henry Etzkowitz) — учений з міжнародною репутацією у сфері досліджень інновацій. У співавторстві з Л.Лейдсдорфом він створив концепцію «Підприємницький університет» і концепцію «Потрійна спіраль», що описує інноваційний розвиток через динаміку відносин університету, промисловості й уряду на національному й регіональному рівнях. Модель потрійної спіралі (Triple Helix) заснована на перспективній ролі університету як лідера відносин з підприємствами й державою. Концепція «Потрійної спіралі» пропонує стратегію розвитку, що дозволяє заповнити існуючий технологічний і соціальний розрив у країнах, що розвиваються.

В останні роки принципового значення набуває пов'язування університетів і бізнес-співтовариства, як інструмента підтримки й посилення економічного розвитку. Причиною тому стають наступні тенденції, що проявилися за перше десятиріччя ХХІ ст.:

- перехід від промислового суспільства до суспільства знань, у якому інститути, що виробляють знання, зокрема університети, потенційно відіграють більш серйозну роль в інноваціях і розвитку;
- перехід від масштабних форм організації виробництва до більш дрібних фірм, що все більше стають стійкими й більш готовими до постійного розвитку;
- посилення розвитку конвергентних технологій на базі знання в таких галузях, як біотехнології, комп'ютерні й нанотехнології, які в один й той же час є теоретичними, і практичними, що вимагає залучення до роботи одночасно багатьох фахівців;
- розвиток моделі підприємницького університету, що поєднує класичну концепцію й філософію Гумбольдта з культурою підприємництва, інновацій і технологічного трансфера.

За останні роки роль університетів помітно змінилися: навчальні заклади самі почали створювати наукомісткі підприємства. Це виявилось вкрай привабливо з економічної точки зору. Так, фактично на базі Стенфордського університету була створена Кремнієва долина — найбільший виробник інновацій у комп'ютерному, програмному й інтернет-бізнесі. В якості прикладу таких університетів слід назва-

ти також Массачусетський інститут технологій (MIT), що випускає високотехнологічні стратапи (264 за 1999—2010 pp.).

Модель інноваційного розвитку згідно «Потрійній спіралі» містить у собі три основних елементи: (1) у суспільстві, заснованому на науковому знанні характерне посилення ролі університетів у взаємодії із промисловістю й урядом; (2) три інститути (Університет, Бізнес, Влада) прагнуть до співробітництва, при цьому, інноваційна складова походить із даної взаємодії, а не з ініціативи держави; (3) на додаток до традиційних функцій, кожний їх трьох інститутів частково бере на себе роль іншого. Інститути, що здатні виконувати нетрадиційні функції, вважаються найважливішим джерелом інновацій. Таким чином, основна теза концепції «потрійної спіралі» полягає в тому, що в системі інноваційного розвитку домінуюче положення починають займати інститути, відповідальні за створення нового знання. Причиною настільки важливого перетворення слугує логіка розвитку науки, що породжує усе більше синтетичних напрямків, які включають як фундаментальні, так і прикладні дослідження міждисциплінарного характеру й відповідні розробки. У цих сферах спостерігається утворення «кластерів», що формують майбутній потенціал інноваційного розвитку (біо- і нанотехнології, інформаційні технології), а зв'язки між ученими, технологами й користувачами стають якісно іншими, так само, як і функції, виконувані окремими учасниками. Слід зазначити, що теорія «потрійної спіралі» розробляється на основі інституціональної економічної теорії, тому для опису її учасників у ній використовується термін «актори», що передбачає для взаємодіючих інститутів або індивідуумів наявність не тільки економічних стимулів, але й інших інтересів [9].

Варто підкреслити ініціативу Уряду РФ про виділення серед вищих навчальних закладів нової категорії — Національних дослідницьких університетів (далі — НДУ). Так, станом на початок 2011 р. кількість НДУ в Росії склала 27 шт. Ключовим фактором для їх становлення стала ініціатива Уряду Російської Федерації, що сприяла зняттю бар'єрів, що перешкоджають розвитку інноваційної інфраструктури Вузів, а саме Федерального закону № 217-ФЗ від 2 серпня 2009 р. «Про внесення змін в окремі законодавчі акти РФ з питань створення бюджетними науковими й освітніми установами господарчих товариств у цілях практичного застосування (впровадження) результатів інтелектуальної діяльності». Моніторинг готовності створити малі інноваційні підприємства (МІП), проведений Рососвітою у вересні 2009 р., показав, що 121 Вуз був готовий створити 925 МІП із загальною кількістю 11 485 робочих місць [10]. На сьогодні однією із вдалих практик в зазначеній сфері дослідження є Томський державний університет систем управління і радіоелектроніки (ТУСУР) — лідер інновацій в Росії. Довкола нього працює 125 науково-виробничих дочірніх фірм, серед яких є великі — з оборотом 100 мільйонів євро. Близько 80 % бюджету ВНЗ заробляє сам, а деякі випускники створили свої фірми в Кремнієвій долині й на Тайвані.

На даний час керівники держави й представники бізнесу планують впровадження передових технологій у виробництво. Але багато університетів і дослідницьких комплексів просто не готові працювати на таких умовах. Крім бажання працювати над перспективними інноваційними проектами необхідний і науковий потенціал. Як відзначається керівниками фонду «Сколково», держава готова вкладати фінанси в перспективні проекти, але вся справа в тому, що проектів дуже мало. Проекти не можуть народжуватися залежно від вимог, для цього необхідні роки, яких у вітчизняній економіці просто немає. За оцінками експертів, «Кремнієва долина» народилася не відразу, для її становлення потрібні були роки й великі капіталовкладення.

Основою провідних університетів має бути підприємницький центр, а від звичайного університету вони відрізняються наступним: по-перше, існує досить широкий і точно визначений спектр дослідницьких робіт. Вузька спеціалізація неприпустима: помилкові ставки на ті або інші галузі можуть стати фінансово непереборним бар'єром для господарської діяльності; по-друге, університет, як самостійна комерційна фірма, у своїх діях повинен керуватися насамперед економічною доцільністю. Зміна підходу спричиняє й новий тип управлінських дій: необхідно створювати організаційні механізми, відповідальні за технологічне оформлення досліджень, створення фірм, аналіз ринків, просування продуктів і т.і.; по-третє, шанси на економічний успіх різко зростають, якщо університет перебуває в середовищі, де високо розвинені підприємництво й винахідництво. Тому університети змушені різними способами підтримувати дії своїх стратегічних партнерів по створенню всієї інфраструктури інноваційних робіт (бізнес-інкубатори, технопарки, венчурні фонди й т. і.) і самі працювати в цьому напрямку.

Чи існують умови застосування концепції потрійної спіралі в Україні? На жаль, ані влада, ані університети не взяли на себе лідерські функції в прагненні задіяння потенціалу освітянської науки, де, зокрема, кількість дослідницького персоналу за 2005—2009 рр. є стабільною, на відміну від інших секторів (рис. 1).

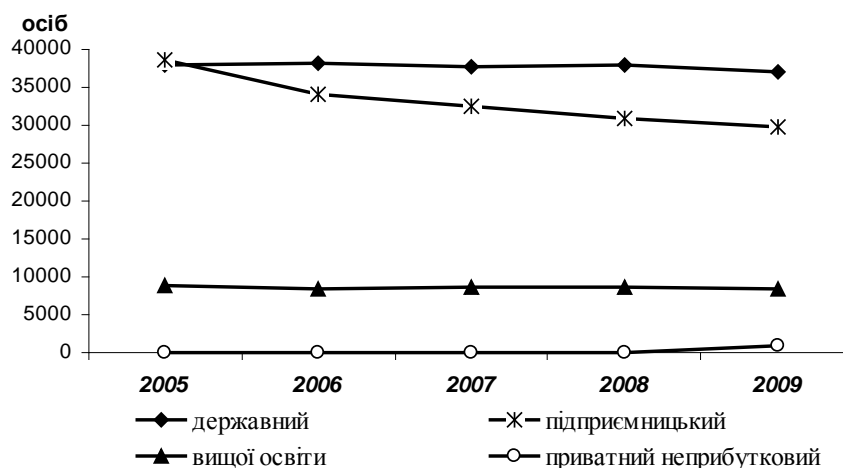

Рис. 1. Кількість дослідницького персоналу за секторами діяльності за 2005—2009 рр.

Джерело: Розраховано за даними: Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. / Держкомстат України. — К., 2010. — 347 с.

Відповідно й стабільною залишається кількість наукових установ вищої освіти (рис. 2). І хоч для характеристики інноваційного розвитку показники стабільності не можна вважати позитивною тенденцією, проте в умовах України така стабільність свідчить наступне: по-перше, що існує пул провідних університетів з наявною науково-технологічною базою й науковими школами, по-друге, не дивлячись на жорсткі умови розвитку підприємництва, наука в особі тандему викладачів-науковців та молоді, виживає й розвивається. До них суспільство повинне ставитися з особливою увагою.

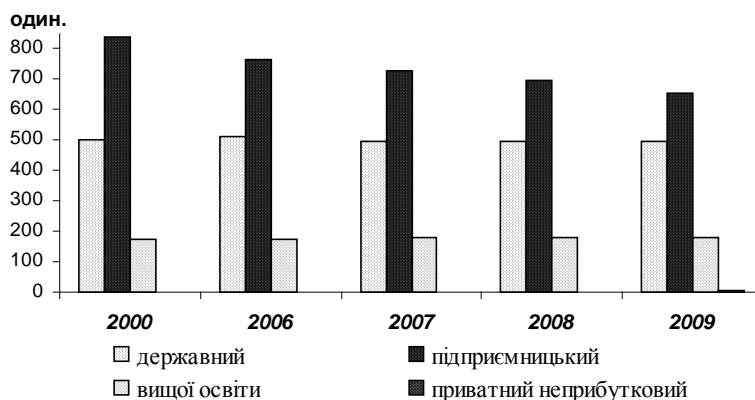

Рис. 2. Кількість наукових організацій за секторами діяльності

Джерело: Розраховано за даними: Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. / Держкомстат України. — К., 2010. — 347 с.

Частка МОН у загальній кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт в останні роки є майже однаковою з часткою розробок НАНУ та суттєво перевищує частку Мінпромполітики (табл. 1).

Таблиця 1

**ЧАСТКА МОН У ЗАГАЛЬНІЙ КІЛЬКОСТІ ВИКОНАНИХ НАУКОВИХ
І НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТ, %**

	роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Всього робіт, тис. од.	38,3	35,7	41,6	63,5	67,3	63,9	58,7	62,7	62,5	54,5
у %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі:										
Мінпром-політики, тис. од.	4,6	3,1	5,0	6,2	7,0	5,6	5,4	6,3	6,3	4,6
у %	12,0	8,7	12,0	9,7	10,4	8,8	9,2	10,0	10,1	8,4
Міністерство освіти і науки, тис. од.	3,1	4,2	3,8	5,2	6,2	6,8	8,3	8,7	8,3	7,0
у %	8,1	11,8	9,1	8,2	9,2	10,6	14,1	13,9	13,3	12,8
НАНУ, тис. од.	3,2	2,4	3,5	4,7	6,4	6,7	7,5	7,2	7,8	7,1
у %	8,3	6,7	8,4	7,4	9,5	10,5	12,8	11,5	12,5	13,0

Джерело: Розраховано за даними: Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. / Держкомстат України. — К., 2010. — 347 с.

Якщо спробувати ідентифікувати модель «потрійної спіралі» в Україні, то їй властива певна специфіка, яка полягає в тому, що основний обсяг наукових досліджень фундаментального характеру припадає не на університети (вузи), як у більшості країн світу, а на інститути Академії наук. У той же час вузи здійснюють основний обсяг підготовки кадрів, у тому числі й вищої кваліфікації, при досить

слабкій науковій базі й незначних масштабах фінансування НДДКР. Створення інфраструктури для сприяння розвитку зв'язків між наукою й бізнесом у такій системі являє собою складне завдання, оскільки на результативності її формуванні навколо університетів будуть позначатися брак наукового потенціалу, а у випадку створення її при наукових організаціях — брак молодих кадрів.

Ще одна складність — організаційна структура державного регулювання сфер науки й інноваційної діяльності в Україні відноситься до централізованого, традиційно відомчого типу. Й до цього часу їй бракує гнучкості, відсутності практики формування структур, що дозволяють включати в процес розробки стратегічного бачення не тільки представників органів виконавчої влади, але й інших учасників національної інноваційної системи (у першу чергу, представників бізнес-співтовариства). Складність полягає також в тому, що в Україні не створені умови для підготовки молодих інноваторів, так як відсутнє середовище, де були б всі складові інноваційної діяльності, у тому числі в інноваційні процеси повинен бути включеним й сам навчальний заклад.

За класичною схемою більшості підприємницьких університетів, першим кроком університету в інноваційному напрямку має стати поєднання технічної підготовки студентів з менеджерською (навчання управлінню інноваціями). Крім проведення науково-дослідних робіт ініціюється створення фірм студентами й викладачами, аж до видачі їм невеликого стартового капіталу. Звичайно, шлях від ідеї до комерційного продукту займає кілька років. Коли у випускника або викладача з'являється ідея, його відправляють на навчання в центр підготовки підприємців, де з'ясовується, чи придатний він до підприємництва. Якщо за час навчання студент зробить бізнес-план і в нього з'явиться бажання створити підприємство, він переміщається в бізнес-інкубатор, де його підприємство одержує офісну, маркетингову, бухгалтерську, юридичну й іншу підтримку за мінімальну плату. Так, на регіональному рівні всі структури підтримки (центри підготовки підприємців, бізнес-інкубатори й т. і.) фінансуються місцевою владою (муніципалітетом). А через два-три роки підприємство, що встало на ноги, переходить у технопарк, на територію з усіма необхідними комунікаціями, де розміщається на умовах оренди. Пільгового режиму в технопарку немає, підприємство саме оплачує всі необхідні послуги (маркетинг, бухгалтерія й інше).

Важливими кроками щодо зміни статусу університетів можна назвати прийняття в Україні нормативно-законодавчих документів, що дали старт розвитку дослідницьких університетів [11—13]. Дослідницький університет — національний вищий навчальний заклад, що має вагомі наукові здобутки, здійснює дослідницьку й інноваційну діяльність, забезпечує інтеграцію освіти та науки з виробництвом, бере участь у реалізації міжнародних проєктів і програм. Статус дослідницького надається вузу з метою підвищення ролі університету як центру освіти і науки, підготовки висококваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів, упровадження в практику наукових досягнень, технічних і технологічних розробок, реалізації разом з іншими вищими навчальними закладами та науковими установами спільних програм за пріоритетними напрямками фундаментальних і прикладних наукових досліджень для розв'язання важливих соціально-економічних завдань у різних галузях економіки.

Зокрема, в Україні за такою моделлю вже п'ятий рік працює науковий парк «Київська політехніка» при КПІ, створений згідно Закону України від 22 грудня 2006 року. За юридичною формою це корпорація, яка на основі поєднання інтересів учасників згуртувала на сьогодні 55 іноземних та українських високотехноло-

гічних компаній, близько сотні наукових груп і лабораторій КПП, що створюють для них потік конкурентоспроможних ноу-хау, понад 20 інженерних факультетів, які готують для компаній високоякісний персонал, кілька венчурних та інвестиційних фондів, які, у разі необхідності, виступають інвесторами окремих стартап-проектів. Проте практика показує, що активно працюють лише два учасники: університет і виробничий сектор (американські компанії Netracker, USPolytech, EPAMSystems; «Європейський інститут інноваційних технологій» (Лондон), німецький науковий центр «Євроцентрум»; українські компанії — група DF, «Дата-груп», «Технології природи», «ЮАвіа», херсонське підприємство «Судмаш», концерн «Укрпожсервіс», Київське підприємство «Меридіан» та інші). Держава ж практично не цікавиться досвідом роботи першого наукового парку країни. Однак, застосовуючи механізм держзамовлення на створення високих технологій для критично важливих сфер: ресурсоенергозбереження, біотехнологій для харчового і аграрного секторів промисловості, інформаційних систем для ефективнішого управління різними ланками суспільства тощо, можна суттєво вплинути на формування технологічного базису новітнього укладу. Така політика забезпечила б зниження високотехнологічного імпорту за цими напрямками [14].

Дослідження дозволяють здійснити систематизацію ключових труднощів на шляху розвитку мережі малих інноваційних компаній при вузах в Україні:

- вузи як державні установи не мають права одержувати дохід від підприємницької діяльності;

- значні проблеми виникають при проведенні вартісної оцінки виключних прав на результати інтелектуальної діяльності (РІД), створених у стінах вузів і переданих на підставі ліцензійного договору МПП;

- не вирішені проблеми з оформленням бюджетними установами патентів на винаходи, корисні моделі й інші РІД, внесені в статутні капітали

- створюваних МПП;

- при постановці бюджетними науковими й освітніми установами на бухгалтерський облік патентів на винаходи, корисні моделі й інші результати інтелектуальної діяльності, створених за рахунок бюджетних коштів, виникає об'єкт обкладання податком на прибуток організацій, сплатити який їм часом досить складно;

- суттєва проблема наповнення статутного капіталу МПП;

- незначний статутний капітал або значний, але заповнений низьколіквідними нематеріальними активами, робить практично неможливим одержання фірмою зовнішнього фінансування;

- неможливою є реалізація бюджетними установами прав на розпорядження частками (акціями) у статутних капіталах господарчих товариств, на одержання прибутку господарчих товариств;

- незбалансованість структури та обсягів державного замовлення на підготовку фахівців з потребами ринку праці та з перспективними напрямками розвитку країни;

- нерозвиненою є інноваційна інфраструктура ВНЗ та ін.

Найсерйозніша проблема пов'язана з нерозумінням і неприйняттям багатьма вузами на себе функції університетів по комерціалізації наукових досліджень, що безпосередньо пов'язане з необхідністю розвитку в стінах вузів підприємницького духу, яким славляться провідні світові університети. Наприклад, у Німеччині (регіон Баден-Вюртемберг) з метою посилення впливу інновацій у школах і у всій системі освіти була розроблена й впроваджена спеціальна 10-річна програма. У результаті різко зросла кількість підприємств, що розпочинають свою кар'єру в

нових високотехнологічних компаніях, а не в традиційних секторах промисловості [15]. Загалом, у світі, за оцінками експертів Світового банку, на сьогодні налічується близько 150 млн чоловік у складі креативного класу, з яких третина зосереджена в США.

Практика показує, що в провідних технологічних університетах України діє кілька активних центрів передачі технологій, а до функцій деяких технопарків та інкубаторів входить встановлення зв'язків між дослідницькими установами й промисловістю. Проте, незалежно від бажання зацікавлених сторін, ці організації-посередники поки недостатньо зміцніли, щоб надавати послуги по комерціалізації в повному масштабі. Для їх становлення необхідний пакет взаємозалежних заходів, серед яких: аналіз підприємницького потенціалу в університетах, надання конкретної практичної довгострокової допомоги починаючим компаніям, так щоб вони могли досягти своїх цілей; чіткий розподіл проектів на інноваційні й ті, де інноваційний компонент виражений слабко; моніторинг інкубаторів і технопарків на предмет надаваних ними послуг, а не тільки кількості зданих в оренду квадратних метрів площі;

Необхідно сконцентрувати зусилля на розширенні комерціалізації наукового потенціалу наукових установ і ВНЗ за допомогою державної (регіональної) підтримки створення й розвитку малих інноваційних підприємств при цих організаціях в наступних напрямках: розвиток трансферу технологій у наукових установах і ВНЗ регіону шляхом створення малих підприємств із передачею їм прав використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить науковим установам ВНЗ; консультаційна й інформаційна підтримка створення й розвитку малих інноваційних підприємств при передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності й залученні інвестицій у малі підприємства; організація системи розвитку кадрового інноваційного потенціалу наукових установ і вузів шляхом навчання й перепідготовки фахівців у сфері трансферу інноваційних технологій; державна підтримка малих інноваційних підприємств, діяльність яких полягає у практичному застосуванні (впровадженні) результатів інтелектуальної діяльності вузів регіону; формування механізмів залучення інвестицій, у т.ч. державних, у малі інноваційні підприємства, організація рекламних заходів і супровід продажів, емітованих з метою залучення інвестицій, акцій та участі інституціональних і приватних інвесторів.

Узагальнення вище викладеного дозволяє запропонувати наступну модель потрійної спіралі та умови її реалізації в Україні (рис. 3).

Особливо стратегічно важливим напрямом є формування та реалізації моделі потрійної спіралі на регіональному рівні. З метою інноваційного розвитку регіонів виникає необхідність у розробці механізмів партнерства членів кластерів у розвитку освіти як фактору конкурентоспроможності. Вплив учасників кластерів на *змістовну сторону професійної освіти в регіоні* можливо завдяки, по-перше, організації при установах професійної освіти представництв промислових асоціацій, по-друге, включенню до складу промислових асоціацій спеціалізованих навчальних професійних закладів. Такі механізми взаємопроникнення сфери освіти й бізнесу дозволяють: організувати центри галузевої освіти в рамках спільних програм з університетами й технологічними коледжами; здійснювати спільну розробку спеціальних навчальних програм професійної підготовки майбутніх фахівців у навчальних закладах регіону; спільно організувати курси по перепідготовці й підвищенню кваліфікації менеджерів з питань законодавства, менеджменту, маркетингу, конкурентоспроможності, трансферу технологій.

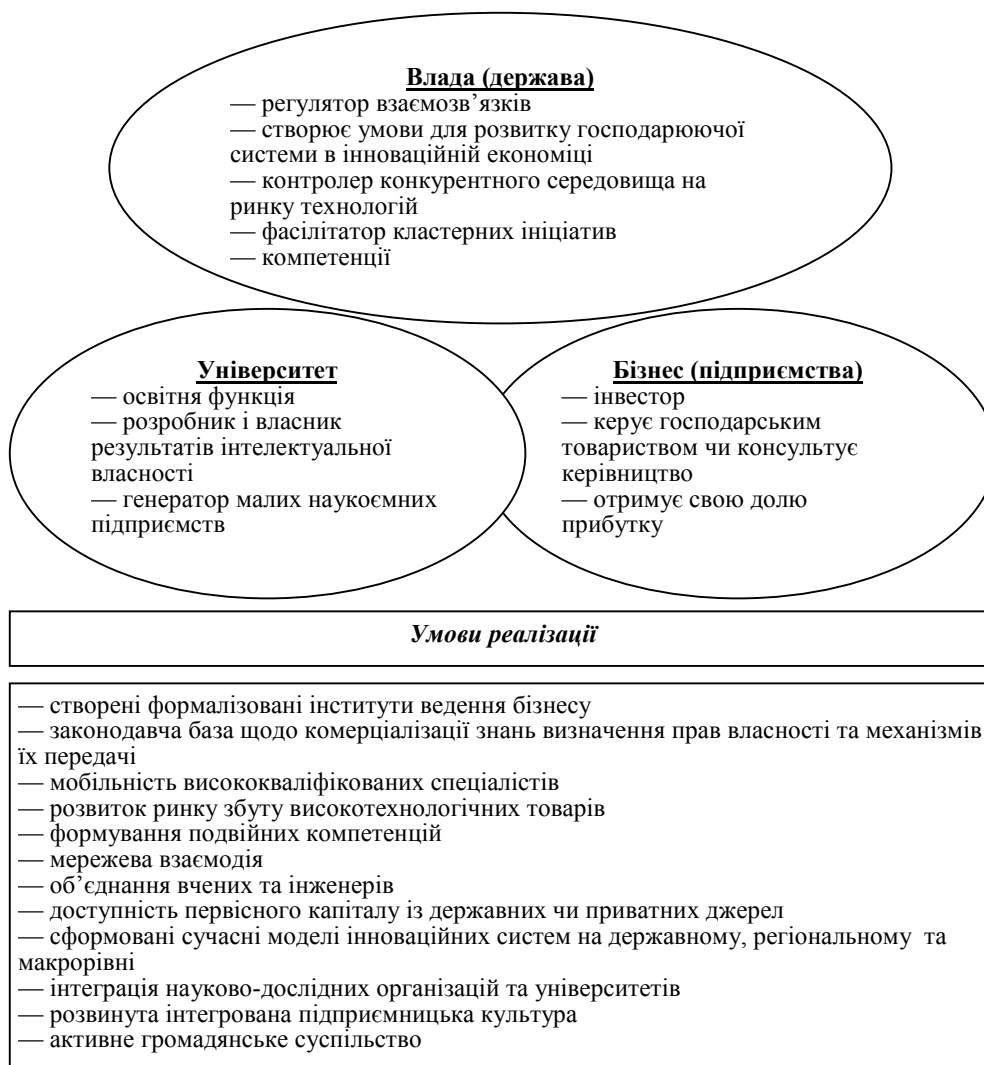

Рис. 3. Модель потрійної спіралі: умови реалізації в Україні

Серед пропозицій щодо удосконалення механізмів взаємодії між освітніми закладами, науковими і галузевими академіями та профільними організаціями виконавчої влади, слід назвати наступні: узгодити нормативне законодавство у сфері освіти, науково-технологічної діяльності, податкового законодавства та ін., передбачивши, зокрема, звільнення інвестицій у науку, що надходять від суб'єктів недержавної форми власності, від сплати ПДВ; можливість створення університетами IV рівня акредитації та науковими установами Національної академії наук України та галузевих академій наук госпрозрахункових науково-дослідних інститутів, лабораторій, центрів, комплексів з частковими правами юридичної особи, у тому числі з можливістю відкриття рахунку у комерційному банку; покращання державного моніторингу наукового потенціалу (створення електронної системи моніторингу, контроль за звітністю, вилучення наукових кодів при наявності підстав, реорганізація малих підприємств).

Висновки. Сьогодні багато університетів мають власні канали для трансферу технологій і пропонують освітні програми по створенню підприємств, інкубації

програм та інших підприємницьких навичок. Замість того, щоб як раніше, слугувати лише джерелом нових ідей для вже існуючих фірм, сучасні університети намагаються об'єднати свої дослідницькі й освітні можливості для створення фірм нової формації, особливо в просунутих галузях науки й технологій. Згідно цієї інноваційної стратегії, багато прогресивних вузів переорієнтують свою діяльність, і в цьому випадку, університети все частіше стають запорукою успішного економічного розвитку господарюючих систем. Нові організаційні механізми, такі як бізнес-інкубатори, наукові парки і різні об'єднання, стають джерелом економічної активності й міжнародного обміну. Модель інноваційного розвитку «Потрійна спіраль» надихає своїх послідовників на розробку нових міждисциплінарних знань, на співробітництво в сфері науки й створення спільних підприємств.

Однак, на наше переконання, копіювання чужого досвіду не дасть очікуваних результатів, тому що потрібно реально оцінювати сильні й слабкі сторони власної економіки. На даний момент в Україні потрібна інтеграція потрійної спіралі, при якій на практиці будуть працювати озвучені керівництвом держави принципи інновацій. Концепція потрійної спіралі має на увазі тісну й плідну взаємодію керівництва країни, представників бізнесу й науково-дослідних кадрів університетів та академічних установ.

Переважна більшість українських вузів, що опинилися в умовах розбудови ринкової економіки без достатньої державної або іншої фінансової підтримки, стала перед проблемою істотної організаційної трансформації. Шляхи й методи такої трансформації корелюють із методами трансформації підприємств бізнесу, що викликає необхідність для університетів вивчення уроків сучасного стратегічного менеджменту, що в свою чергу надає можливість здійснювати управління трансформацією у бік формування адаптивної професійної підприємницької організації. Інструментом стратегічного управління сучасним університетом повинна стати інноваційна місія, що задає загальний напрямок і пріоритети розвитку ініціативних проектних команд викладачів і наукових співробітників.

Література

1. Грудзинский А. О. Университет как предпринимательская организация // Социологические исследования. — 2003. — № 4. — С. 113—121.
2. Рєзніков С. Дослідницькі університети як центри інноваційного розвитку країни. Інтерв'ю Згуровського М. // Дзеркало тижня. № 2. — 21—28 січня 2011 р.
3. Генри Ицковиц. Тройная спираль. Университеты — предприятия — государство. Инновации в действии / Генри Ицковиц; пер. с англ. под ред. А.Ф. Уварова. — Томск: Изд-во Томск. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники, 2010. — 238 с.
4. Дробот П. Н., Дробот Д. А., Тетеркина Н. Г. Проблема количественного анализа в модели тройной спирали // Материалы международной конференции «Развитие научно-технического сотрудничества российских научных и научно-образовательных центров с учеными-соотечественниками, работающими за рубежом», 2—4 апреля 2010 г.
5. Пудкова В.В. Развитие взаимодействия университета и власти при генерации наукоемного бизнеса // Инновации. — 2011. — № 4 (150). — С. 37—42.
6. Смородинская Н. Тройная спираль как новая матрица экономических систем // Инновации. — 2011. — №4 (150). — С. 66—78.
7. Lundvall B.A. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Printer Publishers, 1992; National Innovation Systems: A Comparative Analysis / R. Nelson (ed.). Oxford: Oxford Univ. Press, 1993.
8. Sabato J. Technology and the Productive Structure. Instituto Latinoamericano de Estudios Transnacionales, 1979.

9. Государство, наука и бизнес в инновационной системе России / Дежина И.Г., Киселева В.В. — М.: ИЭПП, 2008. — 227 с.
10. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tpprf.ru/Официальный сайт Торгово-Промышленной Палаты РФ>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дослідницький університет» від 17 лютого 2010 року №163: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=581-2009-%F0>
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»» №1332 від 21 листопада 2007 року: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=581-2009-%F0>
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання вищим навчальним закладам статусу самоврядного (автономного) дослідницького національного університету» № 76 від 3 лютого 2010 року: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=581-2009-%F0>
14. Резніков С. Дослідницькі університети як центри інноваційного розвитку країни. Інтерв'ю Згуровського М.З. //Дзеркало тижня. — №2. — 21—28 січня. — 2011.
15. Миронов В. Инновации старые и новые //Ведомости. — № 13. — 27 января 2011.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2011 р.

УДК 65.011

О. М. Гребешкова, канд. екон. наук, доц.
кафедри стратегії підприємств,
К. С. Денисенко, магістрант,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

АУТСОРСИНГ ЗНАНЬ: ПОТЕНЦІАЛ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНУ ЕПОХУ

Анотація. У статті розкрито сутність аутсорсингу знань як бізнес-формату стратегічного партнерства підприємств за умов постіндустріальної економіки, узагальнено його визначальні ознаки у порівнянні з аутсорсингом виробництва та аутсорсингом бізнес-процесів, а також визначено перспективи поширення аутсорсингу знань в Україні та світі.

Ключові слова: аутсорсинг, аутсорсинг бізнес-процесів (BPO), ІТ-аутсорсинг, аутсорсинг знань (KPO), аутсорсер, стратегічне партнерство підприємств.

Актуальність. Наприкінці ХХ століття світ вступив у постіндустріальну епоху, визначальною ознакою якої є домінування інформації та знань в активах підприємств і організацій, що прагнуть набути конкурентних переваг. За таких умов виникає нагальна потреба у пошуку дієвого інструментарію та ефективних форм управління знаннями в організації. Вирішення цього завдання не завжди можливо «власними силами» внаслідок некомпетентності менеджерів, відсутності у них досвіду в сфері управління знаннями. У такому випадку прийнятною альтернативою набуття підприємством конкурентних переваг на основі перетворення знань у стратегічний актив є аутсорсинг — (від англ. outsourcing (out-source-using) використання зовнішнього джерела / ресурсу) — передача організацією на підставі до-